

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΜΗΝΑ Δ. ΜΥΡΤΙΔΟΥ
1959

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ (1874 - 1960)

Κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ ἀειμνήστου Ἐξαρχοπούλου (1 - 8 - 1960) ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστ. Ἀθηνῶν κ. Κωνστ. Σπετσιέρης ἀπεχαιρέτησε τὸν νεκρὸν διὰ τῶν κάτωθι :

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μοι ἀνέθεσε, σεβαστέ μας διδάσκαλε καὶ πολὺχλαυστε συνάδελφε, τὸ θλιβερὸν καθήκον νὰ σοῦ ἀπευθύνω τὸν ἔσχατον χαιρετισμόν.

Τὸ πένθος καὶ ἡ ὀδύνη μας διὰ τὴν ἀπώλειάν σου ἀναβλύζει ἐκ τῆς συνειδήσεως, ὅτι ἀποχωριζόμεθα τὴν στιγμήν ταύτην ὄχι ἀπλῶς τὸν ὁμότιμον Καθηγητὴν τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ ἄνδρα δημιουργόν, ἄνδρα ἔθνικόν, ποῦ τὸ εὐρὺ ἐπιστημονικόν του βλέμμα, ἡ πίστις του εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἰδανικά, ἡ βουλευτικὴ δύναμις καὶ ἡ ἀκάματος ἐργατικότης ἐλάμπρυναν ἐπὶ μίαν πεντηκονταετίαν τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ ἀπολλώνειον φῶς τῶν Κυκλάδων, ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ὁ Νικόλαος Ἐξαρχόπουλος κατέβαλεν ἐν σπέρματι τὰ πνευματικὰ δῶρα, ἐκ τῆς καρποφορίας τῶν ὁποίων ὁ ζωηρὸς παῖς τῆς Νάξου διεμορφώθη εἰς ὄραματιστὴν νέον κατὰ πρῶτον, εἰς ὠλοκληρωμένην προσωπικότητα ἔπειτα.

Τὸ τάλαντόν του ἀποκαλύπτεται ἐνωρίς. Δεκαεξ ἑτῶν εἶναι ἀριστοῦχος τοῦ γυμνασίου, εἴκοσι δύο ἑτῶν ἀριστοῦχος τοῦ πανεπιστημίου, εἴκοσι τριῶν ἑτῶν διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Εἴκοσι ἑπτὰ ἑτῶν πρωτεύει εἰς κρατικὸν διαγωνισμόν καὶ ἀποστέλλεται εἰς Εὐρώπην ὑπότροφος διὰ σπουδᾶς.

Ἐκεῖ αἱ ἀναζητήσεις του αἰ πνευματικαὶ εἶναι πολυμερεῖς. Κατευθύνονται πρὸς τὴν Φιλοσοφίαν, τὴν Ψυχολογίαν, τὴν Βιολογίαν, τὴν θεωρίαν τῆς Παιδείας καὶ Παιδαγωγικὴν, τὴν Κοινωνιολογίαν. Ὅλα ὅμως ὄσα βλέπει καὶ ὄσα σπουδάζει τὰ θεωρεῖ ὑπὸ ἓν πρῖσμα ἑλληνοκεντρικόν. Ὁ μύχιος πόθος του εἶναι, πῶς νὰ συμβάλῃ, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα, διὰ τὴν ἀνύψωσίν της.

Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὡς μέσον ἀποτελεσματικόν βλέπει τὴν ἀνο-

δον τῆς ἐθνικῆς Παιδείας, τὴν ἀγοδὸν ταύτην νοεῖ ὡς ἐγκειμένην εἰς τὴν ἐτοιμασίαν στελεχῶν καὶ εἰς τὴν διασάφησιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς.

Τὴν ἐπιτέλεσιν τούτων ἐπιτελεῖ διὰ θεμελιώσεως ἰδρυμάτων ἔχόντων μόνιμον λειτουργίαν καὶ συνέχειαν προσπαθείας.

Καὶ ἐπέτυχεν εἰς τὸ ἐγγίσημά του κατὰ καθολικὴν ὁμολογίαν ὁ Ἐξαρχόπουλος, ὄχι μόνον λόγῳ δρθῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐπιταγῆς τῆς ὄρας, ὅσον ἔνεκα τῶν ἐπιμόνων καὶ ἀδιακόπων προσπαθειῶν του τῶν ἑκταθειῶν εἰς ἡμῖσιν αἰῶνα.

Τῷ 1906 εἰσέρχεται τὸ πρῶτον εἰς τὸ διδακτικὸν σῶμα τῆς Σχολῆς γενόμενος ὑφηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς μετὰ τὴν διατριβὴν « Ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος ». Τῷ 1910 ἰδρύει τὸ Διδασκαλεῖον Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἵνα μετεκπαιδεύωνται εἰς αὐτὸ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ καθηγηταί. Τῷ 1912 ἐκλέγεται τακτικὸς καθηγητῆς τῆς ἑδρας τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ Φιλοσοφίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπὶ 37 συνεχῆ ἔτη διδάσκει τοὺς φοιτητάς του, πῶς νὰ διαμορφώσουν ψυχολογικὸν καὶ παιδαγωγικὸν βλέμμα καὶ πῶς νὰ διαπλάττουν ψυχὰς ἔπειτα, διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος. Τὸ 1922 ἰδρύει τὸν θεσμὸν « τῆς Μετεκπαιδεύσεως ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ » τῶν ἐπιλέκτων δημοδιδασκάλων, ἵνα ἐξ αὐτῶν λαμβάνωνται τὰ ἀνώτερα στελέχη τῆς λαϊκῆς μας Παιδείας. Τῷ 1923 ἰδρύει τὸ « Ἐργαστήριον Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς » πρὸς ἔρευναν τοῦ Ἑλληνόπαιδος ἀπὸ σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ ἠθικῆς πλευρᾶς. Τῷ 1929 ἰδρύει τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου, ἵνα ἀσχοῦνται πρακτικῶς οἱ φοιτηταί τῆς Φιλοσοφικῆς, τῆς Θεολογικῆς, καὶ τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς διὰ τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ.

Παράλληλος πρὸς τὴν θεμελίωσιν τῶν ἰδρυμάτων τούτων ἦτο ἡ ποικίλη ἔρευνα καὶ ἡ διὰ συγγραμμάτων ἐκθέσις τῶν θεμελιακῶν προβλημάτων τῆς Παιδείας. Τὸ σύνολόν των ἀπαρτίζει ἓν πλήρες σύστημα Παιδαγωγικῆς.

Εἰς ὅλα τὰ πεδία ταῦτα ἠκτινοβόλει τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐξαρχοπούλου καὶ μετέδιδεν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν φλόγα τῆς ψυχῆς του. Καὶ ἔπραττε τοῦτο εἰς μίαν περίοδον κρίσεων ἀλλεπαλλήλων διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, λόγῳ ταραχῶδων συμβάντων, ἀνακυπτόντων ὄχι μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παγκοσμίῳ διαστάσεων.

Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἐξαρχοπούλου συγκιρνώνται ἡ ἑλληνικὴ κλασικὴ παράδοσις καὶ τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες ὁμοῦ μετὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου βίου. Ἡ φωτεινὴ του διάνοια ἠδύνατο νὰ βλέπῃ σαφῶς εἰς τοὺς θορυβωδῶς προβαλλομένους νεωτερισμούς, ποῦ ὑπάρχει ἀλή-

θεια και ποῦ πλάνη, ποῦ μόδα και ποῦ ρεύματα στιγμιαῖα και παροδικά. Ἐδύνατο νὰ ὀδηγῇ τοὺς παρ' αὐτοῦ παιδευομένους νὰ βλέπουν ὑπὸ τὴν ἔλκυστικὴν ἐπιφανείαν τὸ ἐπιμελῶς ἀποκρυπτόμενον σκοτεινὸν βάθος.

Εἰς τὰς ὥρας ἐκείνας τῆς συγχύσεως ἐδείκνυεν ὁ Ἐξαρχόπουλος, διὰ τὸ ὑπεύθυνος ὀδηγητῆς δέον ὄχι μόνον νὰ μὴ παρασύρεται ἀπὸ τὸ ρεῦμα, ἀλλ' οὔτε νὰ παραμερίζῃ πρὸ αὐτοῦ, ἀφίνων τοῦτο ἐλεύθερον νὰ ὑποσκάψῃ θεμέλια ἀπαρασάλευτα.

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολή, τῆς ὁποίας τὰ πλεῖστα μέλη διετελέσαμεν μαθηταὶ τοῦ Ἐξαρχοπούλου, ζήσασα ἀμέσως τὰ ἐπιτεύγματά του, ἐτίμησεν ἐν ζωῇ τὸν ἐθνικὸν ἄνδρα, ἀφιερῶσασα εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς 80ετηρίδος του τὸν Παναγυρικὸν τόμον τῆς Ἐπετηρίδος τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1955.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία τοῦ ἀπένειμε πολλαπλᾶς τιμᾶς. Σένα πανεπιστήμια τοῦ ἕκαμον ἐπανειλημμένως εἰδικὰς διακρίσεις.

Ἡ μεγαλύτερη τιμὴ ὅμως θὰ τοῦ ἀπονέμεται εἰς τὸ διηνεκὲς ἀπὸ τὴν μνήμη τοῦ Ἔθνους. Θὰ συγκαταλέγεται ὁ Νικόλαος Ἐξαρχόπουλος εἰς τὴν χορείαν τῶν Μεγάλων Διδασκάλων τοῦ Γένους, δι' ὅσα ἐπετέλεσε λαμπρὰ ἔργα.

Τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς θανῆς του εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν γωνίαν, ὄχι μόνον ἐντὸς τῶν συνόρων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἀλλὰ και πέραν τούτων, αἱ χιλιάδες τῶν μαθητῶν του, εὐθὺς ὡς ἀκούσουν τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου του, θὰ διακόψουν ἐκ' ὀλίγον τὸ παιδευτικὸν των ἔργον και θὰ σταθοῦν εἰς περισυλλογὴν και αὐτοσυγκέντρωσιν. Θὰ σκεφθοῦν ἕκαστος :

« Ὁ διδάσκαλός μου Ἐξαρχόπουλος ἀπέθανε σωματικῶς. Ἐγὼ εἰς μνήμην του πρέπει νὰ φανῶ ἀξίός του. Πρέπει νὰ κάμω πραγματικότητα ὅ,τι μοῦ ἔμαθε με ἐπίμονον διδαχὴν. Ὅτι τὸ ἔργον μου ὡς διδασκάλου δὲν εἶναι ἐπάγγελμα, ἀλλ' εἶναι ἀποστολή. Εἶναι λειτουργία εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ και τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ ».

Σεβαστέ μας διδάσκαλε, ἀείμνηστε συνάδελφε. Τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ σὲ ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ μαζί με τὴν ἔκφρασιν τοῦ πόνου της και τὰ δάκρυά της διαδηλοῖ, ὅτι τὸ πνεῦμα σου ζῆ ἐν αὐτῇ και θὰ μᾶς ἐνδυναμώνῃ. Τὸ παράδειγμά σου θὰ μᾶς παραορῆ πρὸς συνεχεῖς δημιουργίας, πρὸς ἀνόδους ἐθνικάς, πρὸς ἀνατάσεις ψυχικάς.

Ἄς εἶναι ἑλαφρὸν τὸ ἀτικὸν χῶμα ποῦ θὰ σκεπᾶσθαι τὸ σκηνωμά σου.